

JEAN-CLAUDE HOLLERICH

bíboros, luxemburgi érsek

és

ANGELO BAGNASCO

bíboros, genovai érsek

*Eucharisztia, evangelizáció
és társadalmi elkötelezettség Európában*

JEAN-CLAUDE HOLLERICH

Kedves Barátaim!

Az Eucharisztia a testvériség kenyere. A megtört és szétosztott kenyér, aminek adományíze van, s közben a testvériségből születik és a testvériséghez is vezet. Az emmauszi tanítványok a kenyértörésben ismerték fel a feltámadott, élő Jézust.¹ A röviddel azelőtt a kereszten meghalt Messiás életadó gesztusát ismerték így fel. Az adományozott életet látták meg, amely igazi testvériséget teremt és elüzi a szomorúságot, a félelmet és a halált.

E rövid megszólalásban az Eucharisztia azon dimenziójáról szeretnék veletek elmélkedni, amely a testvériségre helyezi a hangsúlyt. Vonalvezetőnk Ferenc pápa gyönyörűsége *Fratelli tutti* (Mindnyájan testvérek) kezdetű enciklikája lesz. E levél, amellyel a Szentatya mindnyájunkat megszólít, és amelynek ihletadó forrása Assisi Szent Ferenc, az Eucharisztia szentségének e nagy alakja, „egy Evangélium-ízű életformát” javasol az emberiségnek.² Meghívás ez a „nyitott testvériségre, amely lehetővé teszi, hogy minden embert elismerjünk, tiszteljünk és szeressünk, függetlenül attól, hogy fizikailag közel van-e hozzánk, és attól is függetlenül, hogy hol született és hol él”.³

Azt hiszem, hogy Ferenc pápa ezen enciklikájában arra is útmutatót találunk, hogy az Eucharisziát miként kapcsoljuk az evangelizáció és a társadalmi felelősségvállalás kérdésköréhez, mégpedig itt, ebben az Európában, amelyet oly nagyon szeretünk, és amely oly nagy aggodalommal tölt el bennünket. Európa kezd megfedkezni keresztény gyökereiről, s ennek legnyilvánvalóbb jele, hogy nem képes szeretetreméltó és segítségre szoruló testvért látni azokban az emberekben, akik a világ más tájain születtek vagy élnek. Társadalmi felelősségről beszélni szerintünk azt jelenti, hogy társadalmi barátságról és testvériségről beszélünk. S ez az, ami arra késztet, hogy elmélkedjünk röviden kontinensünkről, Európáról, válságairól, a jövőre vonatkozó elképzeléseiről és erőfeszítéseiről, valamint arról, amivel mi, keresztények hozzájárulhatunk, sőt kell, hogy hozzájáruljunk a jövő építéséhez.

Európában ma többféle válságot különböztethetünk meg, amelyek lehetnek a most alakuló új Európa születése körüli természetes nehézségek, de lehetnek olyan bonyodalmak is, amelyeket mélyebb problémák, betegségek, rendszerhibák okoznak, s ha ezeket nem kezeljük megfelelően, akár az egész európai terv zátonyra futhat, sőt el is sülyedhet. Három különböző válságra szeretnék röviden kitérni.

Első helyen a migrációs válságról szólok, amelyet azon testvéreink – fivéreink és nővéreink – okoznak, akik gyakran számunkra elképzelhetetlen helyzetekből – háború, üldöztetés, erőszak, éhség elől – menekülnek, és így jelennek meg határainkon. Odaérnek és bekopognak, boldogabb jövőt, jobb életkilátásokat remélve maguknak és családjuknak. De mit találnak? Egy bezárkózó Európát, amely fél elveszíteni a ki tudja, mi-féle identitását. Egy egoista Európát, amely önnön jólétét, életszínvonalát kívánja csupán megtartani, akár a többiek kárára is. Egy olyan Európát, amely valójában nem testvért lát az érkezőkben. Egy olyan Európát, amely nem kívánja megtörni és megosztani a testvériség kenyerét, és féltelmében bezárja a vacsora terméké ajtajait.

Európa és az egész világ másik nagy problémája az ökológiai válság. Néhány hét múlva egy újabb klímakonferencia (COP 26) veszi majd kezdetét az Egyesült Királyságban. Kívánjuk, hogy a glasgow-i tanácskozás egyértelmű felelősségvállalásra ösztönözze az országokat, s a fenntarthatóság, a közös otthonunk jövője és az eljövendő nemzedék iránti tisztelet

legyen a vonalvezető. Az Eucharisztia kenyere, amely a „*föld termése és az emberi munka gyümölcse*”, ahogyan a szentmisében mondjuk, arra sarkall bennünket, hogy igenis tegyünk a teremtett világ védelmében. Pontosan úgy, ahogy Assisi Szent Ferenc, a *Naphimnusz* szerzője is tette. A szent így fordult testvéreihez: „*Rettegjen minden ember, reszkessen az egész világ és örömtől repessen az ég, midőn az oltáron a pap kezében nyugszik Krisztus, az élő Isten Fia. Ó, csodálatra méltó nagyság és bámulandó méltóság! Ó, fölséges alázatosság! Ó, alázatos fölség, hogy a világegyetem Ura, Isten és az Isten Fia annyira megalázza magát, hogy üdvösségünkért a kenyér szerény színe alá rejtezik. Lássátok meg, testvéreim, Isten alázatosságát és öntsétek ki szíveteket előtte. Alázzátok meg magatokat, hogy felmagasztaltassatok általa. Semmit se tartsatok tehát vissza magatokból, hogy egészen magához fogadjon benneteket az, aki egészen odaadja magát értetek.*”⁴

Assisi szentje az alázatra és az önzetlenségre hív bennünket, hogy mindenben, de leginkább az Eucharishtiában és szegény testvéreinkben felismerjük Isten jelenlétét, s hogy a teremtett világgal összhangban éljünk, nem kisajátítva magunknak azt, ami mindenkinek jár. A jól megünnepeelt Eucharisztia arra hív, hogy meghalljuk a Föld kiáltását és a szegények hívó szavát.

Egy harmadik mély válság is áthatja ma Európát: egy identitásválság. Európának mélyen keresztény gyökerei vannak. Ezt bizonyítja, hogy a közelmúltban Ferenc pápa az Európai Unió egyik alapító atyját, Robert Schumant, hősies erényeit elismerve, tiszteletreméltónak nyilvánította. Az Európai Unió alapértéke az Isten képére és hasonlatosságára teremtett és a társaival igazi közösségi életre meghívott ember méltóságának tisztelete és megvallása. A személyiség és a közösség az Európai Unió két tartóoszlopa, ahogyan Ferenc pápa is hangsúlyozta a Vatikánban 2017-ben a COMECE (Európai Unió Püspöki Konferenciáinak Bizottsága) és a vatikáni államtitkárság által közösen szervezett *(Re)-thinking Europe* című konferencián. Jelen pillanatban Európában komoly viták tárgya az emberi személy fogalma, valamint a teremtő Isten tervével való kapcsolatának kérdése is. Egyre inkább úgy tekintünk az emberi létformára, mintha önálló, semmi által nem korlátozott választásunk eredménye volna, s még csak hivatkoznunk sem kellene az embert megelőző és meg-

határozó természetre. Ez a gondolkodás még a család és a szexualitás szakrális területeit is áthatja. Sőt, az emberi személy ilyen, az 1968-as „antropológiai” forradalomtól eredeztető elgondolását kötelező érvény-nyel szeretnék az uniós intézmények, köztük az Európai Parlament minden- kire rákényszeríteni.

Csakhogy ez magának az európai ideálnak mond ellent, amennyiben az európaiság a kölcsönösség és az Európát alkotó különböző népek és kultúrák tiszteletének elvén alapszik. Az Európai Unió jelmondata is ez: „*egység a sokféleségben*”. Keresztényként tudjuk, hogy az Eucharisztia teremti az Egyházat, *Ecclesia de Eucharistia* (Egyház az Eucharisztia-ból), ahogyan Szent II. János Pál pápa enciklikájának címe is mondja. Az Eucharisztia teremti meg a sokféleségnek, az Isten népének gazdag egységét, és az Eucharisztia az, ami a különbözőségeink ellenére meg is tartja ezen egységünket, hiszen mindannyian Krisztus egyesítő misztériu- mából táplálkozunk, ahogy a sok hajtás az egyetlen szőlővesszőből. A ke- resztény hit az európai népek különbözősége közepette alapított erős kultúrát, köszönhetően Európa nagy védőszentjeinek is: Benedeknek, Ci- rillnek és Metódnak, hiszen általuk változtatások nélkül őrizte meg azt a rejtett kincset, amely a húsvéti titok üzenete, s amelyet az Eucharisztia- ban ünneplünk, és kultúránk különbözősége és a helyi valóságok köze- pette vallunk és élünk meg. De az Európai Unió ma nem ezen az úton jár. Nem csupán elfeledkezik Jézus Krisztus evangéliumáról, de egyazon ideológiát szeretne rákényszeríteni minden- kire. Néhány európai vezető nyíltan meg is mondja, hogy vagy elfogadjuk a gender-ideológiát, s azt, ahogy ez az elmélet – amely elválaszthatatlanul összefonódik az LMBTQ közösségek jogainak kérdésével – gondolkodik az emberi személyről, vagy nem is lehetünk többé az Európai Unió tagjai. Ez elfogadhatatlan, és éppen a különböző kultúrák tiszteletének elvével, az európai gondolat alapját képező egység a sokféleségben eszmével megy szembe.

Hogyan válaszoljunk keresztényként és Egyházként ezen kihívások- ra? Hogyan tereljük vissza kontinensünket az evangéliumhoz? Hogyan dolgozzunk egy igazságosabb társadalom érdekében? Hogyan mutassuk be az Eucharisztia-t, és hogyan ünnepe- ljük a közöttünk jelenlévő Urat?

Azt hiszem, hogy ez a válasz: ha újra Egyházként tekintünk magunkra, és hitelesen éljük meg az Egyház misztériumát. Az Egyház Isten népe, amelyik felkel, és a megváltás örömét élve evangelizálja a világot. Egység az Egyház, és erősen le van horgonyozva a megváltó Misztérium mellé, amely minden alkalommal jelen lévővé lesz, amikor az Eucharisziát bemutatjuk. De ez az egység nyitott marad, és tiszteletben tartja a különböző kultúrákat, sőt megbecsüli és magába olvasztja mindazt, ami bennük jó. Nem hinném, hogy megoldás lenne, ha belemegyünk a szekértáborok, a „mi és az ők csatájának” logikájába, a keresztyéyek kontra laikusok, az élet oldalán felsorakozók és a halál kultúrájának védelmezői típusú szembeállításokba. Sokkal inkább hitelesebb Egyházzá kell válnunk, testvéribbé, befogadóbbá, irgalmasabbá, nyitottabbá a segítségkérők és az út szélére szorultak felé, még ha más népekhez tartoznak is. Igazi szamaritánus Egyházzá kell lennünk. Olyan Egyházzá, amely valóban megéli a halál és feltámadás húsvéti titkát, s így nem fél attól, hogy meghal, hogy elvesz és elveszti az úgynevezett identitását, ami talán csak egy immár nem létező múlt iránti nosztalgia. Ez az Egyház tudja, hogy amikor odaadja, akkor találja meg önmagát, hiszen emlékszik, hogy a Mestere éppen akkor mutatta meg és tette legnyilvánvalóbbá szeretetét és Isten iránti hűségét, amikor kereszthalálakor „*kiüresítette magát*”.⁵

Kedves barátaim! Az Eucharisztia mindezt lehetővé teszi, hiszen ez a testvériség kenyere, a táplálék, amelyet a gyakran nehezen járható útra kaptunk. Ez tesz bennünket Egyházzá. Minél hitelesebben ünnepeljük, annál inkább leszünk azzá, amit magunkhoz veszünk; minél inkább testvérekké válunk, annál inkább önzetlen segítői leszünk egymásnak; minél inkább megőrizzük a teremtést és minél inkább egységet alkotunk a sokféleségben, annál inkább tudunk harcolni az igazságért, és annál inkább tudjuk védelmezni és segíteni az elesett és kitaszított társainkat.

Kedves Barátaim! Ne hagyjuk, hogy bárki is elvegye tőlünk az Eucharisziát! Ünnepeljük buzgón, hogy azzá válhassunk, amire meghívást kaptunk, hiszen „*sine dominico non possumus*”, vagyis az Úr napja nélkül, az eucharisztikus ünneplés nélkül nem élhetünk, ahogyan már az ókori karthagói vértanúk is hirdették.

Köszönöm szépen!

ANGELO BAGNASCO

Szeretettel köszöntöm az „Eucharisztia, evangelizáció és társadalmi elkötelezettség Európában” című fakultáció résztvevőit!

1. Az Eucharisztia központi jelentősége

A II. Vatikáni Zsinat megállapításából kell kiindulnunk: „*a liturgia az a csúcspont, mely felé az Egyház tevékenysége irányul; ugyanakkor az a forrás is, amelyből fakad minden ereje*”.⁶ Az isteni liturgia csúcspontja pedig az eucharisztikus emlékezés, Jézus felnyitott oldala, amelyből az Egyház – Krisztus misztikus teste – misztériuma árad, és amelyből minden ereje származik. Jól tudjuk, hogy az Eucharisztia bemutatása nem szabályok és rituálék halmaza, hanem egy esemény: találkozás a Felátadottal, Isten örök Igéjével, aki nem csupán azért öltötte magára a mi halandó testünket, hogy osztozzon szenvedésünkben, hanem azért, hogy üdvözítse az emberiséget: mindent, ami emberi és minden embert. Az együttérzés társsá tesz; a szeretet társsá tesz és felemel: Krisztus a kegyelemig, azaz az isteni létből való részesedésig emeli fel az emberiséget, így üdvözíti.

De fel kell tennünk a kérdést: a modern ember valóban szeretne-e üdvözülni? Tisztában van egyáltalán vele, hogy szüksége van rá? Tudja, hogy mit jelent az üdvösség? Úgy tűnik, hogy manapság – a világjárvány következtében pedig még inkább – az egészség és a „biobiztonság” vallása nyer teret, és pedig olyan erővel, hogy az alapvető életfeltételeket – a barátságokat, a szeretetkapcsolatokat, a hitbéli és politikai meggyőződéseket – is feláldozzuk érte. Ám az „élet önmagában” – és az elvesztésétől való természetes félelem – nem összeköt és társakká tesz bennünket, hanem sokkal inkább elszigetel és elválaszt. Mivé lenne a társadalom, ha egyetlen és kizárólagos célként a „túlélés” lebegne az ember előtt? Ha az emberi élet összetett horizontja elhomályosul, és csupán egyetlen cél válik kizárólagossá, akkor mind az egyéni élet, mind a közösségi lét elszürkül és természetellenessé válik.

De miről is beszélünk, ha az „élet összetett horizontját” említjük? Nem csupán a napok egymásutánját, az egészséget, a munkát, a vágyainkat és kapcsolatainkat értjük alatta, hanem azt is, ami a szívünk mélyéről

tör fel. Ebből a perspektívából válik világossá, hogy mi is az ember a maga teljességében. Így tűnik ki a metszéspont – a szív, az akarat, a döntések, a gyengeségek és a megerősödések, a megtorpanások és a fellángolások metszéspontja –, amely a gazdag emberi életet teljessé teszi. Minden emberben ott vannak ezek a kérdések: ki vagyok én? Van valami, amiért érdemes élni és meghalni? Miért van a rossz? Mi az életem értelme? Anyagi javaimról le tudok mondani, de hogyan válthatom meg életemet? Mi lesz velem?

Ezek az emberi lét gyökereihez visszanyúló alapkérdések rámutatnak, hogy Isten mintegy „meghívással” teremtette az embert; meghívás a végtelenre, az örök életre, a fényre és a szépségre. A meghívás „mindörökre” szól, és az ember teljes valójával vágyik ennek eleget tenni, de teljesen soha nem tud, s ezért marad a fohász és a várakozás. Az ember Isten kolodusa.

A föld és az ég eme különleges keverékének az Eucharisztia kínál választ, „*mivel szerette övéit, akik a világban maradtak, mindvégig szerette*”.⁷ Az emberélet végéig, utolsó leheletéig, a szeretet legfőbb megnyilvánulásáig: az életáldozatig. A szeretetnek ez a legszebb cselekedete van bezárva az oltáron bemutatott Eucharisztiaiba, a világ üdvösségének és az örök élet lakomájának szentségébe. Ezért mondták a Diocletianus-féle keresztényüldözések idején a karthágói mártírok, hogy „*sine Domino non possumus*”, azaz „nem élhetünk szentmise nélkül”.

2. Tanúságtétel és evangelizáció

Ha e vérrel átitatott szavakat halljuk, akkor éreznünk kell, hogy kimondásuk nem annyira kötelesség, az evangélium hirdetésének kényszere, hanem a szív mélyéről feltörő szükséglet volt. E szavak nem az emberi tudásnak adnak hangot, hanem egy élő Jelenlétnek, egy Személynek, Jézusnak, Isten Fiának, aki emberré lett, meghalt és feltámadt, hogy megmentsen bennünket a bűntől. Ez az evangelizáció értelme, ezért nem szabad irodalmi műként tekinteni az evangéliumra, elhallgatva természetfölötti ihletését, és a kegyelemre, a megváltásra, a szentségre és az örök életre szóló hívását, vagyis mindazokat az igazságokat, amelyek a misekönyvben imává lesznek. Nem hallgathatjuk el Krisztus egyetlen szavát

sem, nem hagyhatjuk figyelmen kívül a Szentírás egyetlen lapját sem, nem válogathatjuk ki a közízlésnek leginkább emészthető részeket. Ha így tennénk, akár létre is hozhatnánk egy erkölcsi buzdításokkal teli gyűjteményt, de ez nem érintené meg életünket, hiszen képtelen lenne a szívet átalakítani. A helyes életvezetés szabályait és az emberiség kézikönyvét alkotnánk így meg.

Sokat beszélünk arról a hivatásunkról, hogy mindenkihez, minden-hová és minden időben el kell juttatnunk a hitet. Még a mi elvilágiasodott korunkban is, amely nem tagadja Istent, inkább úgy él, mintha nem létezne. Úgy vélem, hogy az evangelizáció első formája az, ha feltesszük magunknak a kérdést, hogy mi, keresztények, vajon nem élünk-e úgy, mint ha Isten nem is létezne. Lehet ugyanis gyakorolni a hitet anélkül, hogy megélnénk. És lehet úgy hinni Istenben, hogy nem élünk Vele. Úgy vélem, hogy az Európát és a nyugati világot fojtogató elvilágiasodás egyik oka a keresztény öröm észrevehetetlensége. Nem arról van szó, hogy valami felszínes és művi érzésnek kellene látszódnia, a könnyen jött siker széles mosolyának. Nem, hanem a hit mély örömeinek, annak a derűnek, amely Krisztus megváltó tettéből és szeretetéből, az Isten népéhez, az égi haza felé vándorló zarándokokhoz való tartozásból következik. Ez az igazi öröm, amelynek – az élet nehézségei, bajaink, határaink és bűneink ellenére – sugároznia kell belőlünk. Minket is elfoghat egyfajta keserűség a világi hatalmak szorítását vagy a vallási közönyt látva. Rajtunk is megjelenhetnek a belső fásultság jelei, és elfoghat a szomorúság, hogy kisebbségbe kerültünk. Így azonban azt sugározzuk, hogy a hit nem a szabadsághoz ad szárnyakat, hanem éppen ellenkezőleg: nehéz járom, amelyet cipelni kell. Ha ez így lenne, akkor kishitű tanúságtételünk senki szívébe nem hozna meleget, és mi magunk fosztanánk meg másokat attól, amit joguk van hallani, és amit, talán tudtukon kívül, keresnek: ez az új világ, a valóság, amely nem nehezedik ránk, és ez a remény, amely nem csal meg. Egyszóval: a Krisztust váró világ. Hiszen az emberi lény Isten jóvoltából és egyben Istenért teremtett: „*Minden általa és érte teremtett.*”⁸

3. A társadalmi elkötelezettség felelőssége

De miféle visszhangja van a hitnek a történelemben? Milyen a hatósugara a társadalomban? Talán csak a személyes szférára korlátozódik? Milyen ereje és célja van? Ha a hit az ember és léte teljes valóját átfogja, akkor lehetséges-e olyan kis sarok, amelyet nem világít be Krisztus fénye és jelenlétének üdvözítő ereje? Lehetséges-e olyan helyzet, amelyben ne szólítana meg az ő Igéje? Ha így lenne, akkor a hit meghasonlásra kényszerítené az embert, egyfajta skizofréniába taszítaná, hiszen bizonyos helyzeteket Jézussal tudna átélni, másokat viszont nem. De élhet-e az ember önmagával meghasonulva? Természetesen nem. Krisztus az emberi teljesség metszéspontja, az ő Lelke az egység és együttlét úgy a személyes, mint a társadalmi létben. Ebben a szellemben hívja Jézus a tanítványokat, hogy hirdessék az evangéliumot a föld és az emberi lét határáig.

Világosan példázza az igehirdetés lelkiségét néhány evangéliumi kép: a tésztába tett kovász és a só. A két metafora azt jelzi, hogy a keresztyén embernek le kell szállnia és bele kell vegyülnie a történelembé, különben nem tölti be hivatását: sóvá kell lennie, hogy tartóssá tegye az ember számára adott javakat, és kovásszá kell lennie, hogy megérjen általa az idő. Ám e két képhez még további kettőt kell társítanunk: a világosság és a hegyen épült város képét. E két metafora a láthatóság szükségességére figyelmeztet: ha a hegyre épült város csupán látható, de nem világítja meg mindazt, ami körülötte van, akkor önmagáért való, önmagát eltérbe állító marad. Jézus ezt mondja a tanítványoknak: „*Ti vagytok a föld sója. [...] Ti vagytok a világ világossága.*”⁹ Nem azt mondja, hogy „legyetek só és világosság”. Nem buzdít, hanem megállapít; elmondja, hogy mivé alakította őket: sóvá, kovásszá, világossággá, hegyre épült várossá. A keresztyén ember a Lélek segítségével válaszol a hívásra: evangelizálni a keresztyén létállapot szükségszerű velejárója, a társadalmi elhivatottság pedig a történelem kovásza. Krisztus hirdetése és a társadalmi felelősségvállalás nyilvánvalóan a hívő ember személyes döntésének – odaadásának, nemeslelkűségének, kötelességtudatának és áldozatkészségének – függvénye. Ugyanakkor van egy nem tőlünk függő, hanem Isten által nyújtott feltétel is. Ez pedig a keresztyén ember krisztusi átváltozásának

feltétele. Minden körülmény között ez az evangelizáció és a társadalmi elköteleződés alapja, hiszen a földi valóság így lehet Krisztusnak, az igazság és szeretet Istenének képéhez hasonló.

Itt fel kell tennünk egy újabb kérdést: a földi valóságot az evangéliumhoz alakítani nem jelenti-e azt, hogy kirekesztő szellemiséggel gondolkodunk a világról? Tiszteletben tartjuk a többi világnézetet, ha majd-hogynem elvárjuk, hogy az evangélium mindenki számára zsinórmérték legyen? A kérdés jogos, sőt szükségszerű, hiszen manapság rossz szemmel nézik, ha keresztényként mondanivalónk van a társadalomról. Mint-ha a demokrácia, az igazságosság, a jog, a béke és a gazdaság kérdésében az evangéliumnak nem lenne semmi mondanivalója. Eszerint a keresztényeknek távol kellene tartaniuk magukat a politikai és kulturális vitáktól. E tekintetben hadd tegyek három megjegyzést:

1. Habermas már régen megvilágította ezt a problémát, amikor emlékeztetett rá, hogy minden hívőnek – bármely valláshoz tartozzon is – joga van részt venni a közéletben, amennyiben nem vallási előjogaira és tekintélyére hivatkozik, mindenki számára érthető, „intézményes” nyelvet használ, és javaslatait észszerű érvekkel támasztja alá.

2. Emlékeznünk kell továbbá arra, hogy az evangélium tartalmaz természetfeletti igazságot, de beszél a mindennapi valóságról is, vagyis mindarról, ami az emberi tapasztalat és az egyetemes megismerőképesség körébe tartozik. Vagyis mindaz, ami természetszerűen emberi – a jog, a béke, az irgalmasság, a megbocsátás, az önzetlen segítségnyújtás stb. –, egyben az evangéliumhoz és a teremtő Istenhez is tartozik. Isten Igéje kijelenti, megtisztítja, újjáalakítja, magasabb és tökéletesebb szintre emeli Krisztus kijelentéseit, de egyáltalán nem vonja kétségbe a Szentírásban megjelenő értékek és elvek teremtményi státuszát. Éppen ezért, ha ezen elvekről nyilvánosan beszélünk, az nem lehet kirekesztés, hanem felelős gondolkodás.

3. A keresztény embernek a társadalmi életben nem csupán felmutatnia, védelmeznie és előmozdítania kell az emberiség javát szolgáló értékeket – melyeket általában a nagy vallási narratívák is osztanak –, hanem azok alapjaira is rá kell mutatnia, hiszen enélkül ezen értékek homokra épített házak. Itt van például az emberi méltóság kérdése, amelyet mindenki elismer, és számos alaptörvény hangsúlyoz. De min is alapszik az ember sérthetetlen méltósága? Mi az az alap, amely garantálja e méltósá-

got a nyelvi, politikai, önkényuralmi vagy éppen demokratikus manipulációk közepette? Talán a mindenkori kormányzó többség önmagában képes garantálni az igazságosságot és az emberi méltóságot? Léteznek olyan változtathatatlan igazságok, amelyeket senki sem vonhat kétségbe, hiszen az olyan lenne, mintha a világ mestergerendáját zúznánk szét? A nyugati és európai relativizmus közepette az alapokra való rámutatás a kereszténység egyik legfőbb feladata. Amikor a közjó és a testvéri összetartás érdekében munkálkodunk Ferenc pápa útmutatásainak megfelelően, akkor észérvekkel kell kinyilatkoztatnunk – ahogyan a *Fratelli tutti (Mindnyájan testvérek)*¹⁰ kezdetű enciklikában olvasható – az emberi méltóság, az igazságosság, a jog és a minden ember otthonaként, nem pedig elszigetelt egyének halmazaként felfogott társadalom fontosságát. Ha a keresztények – minden jóakarátú emberrel együtt – felhívják a figyelmet az emberi méltóság alapjára és specifikumára, akkor könnyebb lesz a teremtett világgal való összetett kapcsolatrendszer egyes elemeit is új fénybe állítani. Lehetséges lesz az igazságnak megfelelően beszélni a gazdaságról és a pénzügyekről. Még a technotudományok nagy kihívásairól is értelmes beszédet lehet folytatni, hogy azok az embert szolgálják, ne ellenébe hassanak. Az azokból származó előnyök ne az emberiség egy szűk kisebbségét szolgálják – mint most –, hanem mindenki, de főleg az elesettek és rászorulóik javát.

Ebben a szellemben konklúzióként azt mondhatjuk, hogy *Az Egyház társadalmi tanításának kompendiuma*¹¹ valójában az Eucharisztia misztériumának a dinamikus megfelelője. Az isteni Eucharisztia a keresztény hit szíve és összessége: ha odafordulunk Istenhez, az Eucharisztia átölel bennünket, a Szentháromságig emel, bevonz bennünket átformáló szeretetébe, táplálja hitünket, a Lélek fényét és erejét árasztja ránk, megerősíti az egyházhoz való tartozásunkat, az élet halhatatlan kenyerével táplál bennünket, s aztán „visszahoz” a földre, hogy az evangélium üzenetével tegyük azt termékkennyé. Szeretett kontinensünknek úgy kell visszatárlnia önmagához, hogy az úton Jézussal is találkozik. És meg kell békélnie a saját történelmével. Erre nagy szüksége van az emberiségnek is, amely úgy tekint Európára, mint azon földre, ahol az evangélium létrehozta a különböző kultúrák nagy egységét, s a jog és az emberi méltóság oly eszményét alkotta meg, amely alap és mérce nem csupán Európa, hanem az egész emberiség számára.

Jegyzetek

1. Vö. Lk 24,31.
2. FERENC PÁPA, *Fratelli tutti*, 1.
3. Uo., 9.
4. ASSISI SZENT FERENC, *Az egész renchez írt levél*, in VÁRNAI, J. – HIDÁSZ, F. (szerk.), *Assisi Szent Ferenc művei*, Agapé Kft., Szeged 1992, 77–82.
5. Fil 2,7.
6. *Sacrosanctum concilium*, 10, in DIÓS, I. (szerk.), *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*, Szent István Társulat, Budapest 2000, 45–88.
7. Jn 13,1.
8. Kol 1,16.
9. Mt 5,13–14.
10. FERENC PÁPA, *Fratelli tutti (Mindnyájan testvérek kezdetű enciklika)* (ford. Diós, I.), Szent István Társulat, Budapest 2021.
11. AZ IGAZSÁGOSSÁG ÉS BÉKE PÁPAI TANÁCSA, *Az Egyház társadalmi tanításának kompendiuma*, Szent István Társulat, Budapest 2007.